

М. Кушлаба,
старший викладач кафедри української мови, літератури та культури,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

УКРАЇНСЬКА МОВА У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Українська мова хоч і повільно, та все ж повертає собі не так давно, з погляду історичного часового проміжку, знищену й пограбовану в неї лексику, морфологічні та словотвірні форми, термінологію, розроблення якої мовознавці здійснюють на національній основі, а також традиційно послуговуються греко-латинськими, англійськими, німецькими та ін. термінологічними первнями. Тривалий період української бездержавності негативно позначився на всіх суспільно значимих галузях, зокрема й на гуманітарній.

У сучасній Україні запроваджено Міжнародний день рідної мови, який почали відзначати з 21 лютого 2002 року відповідно до Розпорядження Президента України «Про відзначення Міжнародного дня рідної мови N 34/2002-рп» [3]. Це розпорядження було ухвалене у Верховній Раді 14 лютого 2002 року. Зміст цього Розпорядження має і колоніальний характер, і політичний [3]. Колоніальний характер ґрунтується на тому, що в цьому документі йдеться про обов'язковість «сприяння вільному розвитку і використанню російської мови...» [3]. Таке розуміння характеризує мислення глибоко советських політиків, які, найімовірніше, ніколи не зможуть звільнитися від рабської покірності, холуйства й служіння високим партійним босам метрополії, схилення перед їхньою величчю. Політизованість цього Розпорядження полягає в тому, що тут фальшиво звучить поняття начебто ініціативи виборчого блоку політичних партій «За єдину Україну» щодо запровадження цього свята. Сьогодні цей блок політичних партій «За єдину Україну», окрім політологів, майже ніхто не згадає: він канув у Лету. 2002 року наприкінці березня відбувалися чергові парламентські вибори. Тож і здійснювалися політизація суспільства, своєрідне загравання з виборцями, бажання догодити і проросійськи налаштованим, і тим, хто був небайдужий до утвердження української мови як державної. Згаданий блок партій був організований для підтримки тодішнього авторитарного очільника держави Леоніда Кучми, який також ішов на вибори президента 1994 року з проросійськими гаслами: «Мова державна – українська. Мова офіційна – російська». Більшість із тодішніх політичних представників вороже ставилися до української мови як державної, постійно демонструючи свою прихильність до Російської Федерації як оплоту їхньої мафійності й відвертого бандитизму. Отже, для переважної більшості цих політиків такі гуманітарні питання, як державна мова чи навіть існування самої Української держави, не складала жодної цінності, хіба що це було в значенні ресурсності й використання людського потенціалу.

Становлення української мови як державної також пов'язаний із сумними подіями. В історичній, художній, лінгвістичній літературі різні етапи заборон стосовно української мови виступали, на думку вчених, якоюсь безконечною хартією всякого свавілля, жорстокості й нехтування всіма Божими й людськими правами. У 1930-1940 рр. ХХ ст. сотні й тисячі українських мовознавців були стероризовані й убиті. Як зазначає Святослав Караванський, «лише за одну незгоду з вилученням літери Г тисячі вчителів репресовано й розстріляно» [1, 7].

У радянському часі брутально й цинічно здійснювалося зросійщення на всіх суспільно значимих рівнях. Заляканому репресіями, стероризованому колективізацією народів України нав'язувалася думка, що українська мова – це мова примітивних, неосвічених людей, які проживають десь на висітках. Зрештою, в радянських фільмах українця досить часто зображали як не сповна розуму, затурканого, провінційного чоловіка. Це були прийоми Червоної імперії, спрямовані на поглиблення комплексу меншовартості, неповноцінності. Від цього комплексу багато й сучасних громадян ще не можуть відійти, хоч і народилися в незалежній Україні. Багато хто з українських громадян, виїхавши за кордон в 90-х рр. ХХ ст. чи на початку двотисячних ХХІ ст., досі шукає там російського

товариства, співає «Катюшу» чи ще якісь радянські пісні, торочить про якусь «братню дружбу». Це вкотре підкреслює про велику трансгенераційну травму, отриману під час здійснення політики денационалізації в СРСР. На думку

Тараса Марусика саме «в травні-червні 1983 року Кремль ініціює постанови покращення вивчення російської мови, якраз через 120 років після ... Валувського циркуляра... У постанові ЦК КПУ і Ради Міністрів УРСР був детально розписаний план подальшої русифікації України. Цей новітній валувський циркуляр ... збільшував із 1984 року на 15 % ставки заробітної плати вчителів підготовчих і I–III класів, які ведуть заняття з російської мови, вчителів російської мови й літератури IV–X (XI) класів загальноосвітніх шкіл та шкіл-інтернатів, учителів російської мови й літератури всіх типів і найменувань професійних і середніх спеціальних навчальних закладів із неросійською мовою навчання, розташованих у сільській місцевості і в селищах міського типу» [2].

У сьогоднішньому часі на тлі відкритої війни з Російською Федерацією, в умовах анексії українських територій Україна поволі повертає собі колись понівечені такі духовні цінності, як мова, правдива історія, ідентичність, здійснення освіти державною мовою. Це здійснюється через ухвалення таких законів, які дозволяють позбутися комплексу меншовартості, утверджують Українську незалежність, зокрема, Закону про вищу освіту від 01 липня 2014 року (ст. 48 – про навчання у вищій школі державною мовою), Закону про декомунізацію, що дуже не сподобався внутрішнім і зовнішнім ворогам України, Закону про середню освіту, Закону про державну службу й, зрештою, Закону про забезпечення функціонування української мови як державної від 25 квітня 2019 року.

Отже, всі суспільні й політичні події, які передували Міжнародному дню рідної мови в Україні, становлять у своїй основі сумне й криваве підґрунтя, пов'язане з арештами і розстрілами сотнями й тисячами стероризованих лінгвістів. Українська мова поволі посідає своє належне місце в Українській державі всупереч впливу зашкарублених у своїх русифікаторських поглядах, вихованих українофобською системою мовознавців, політиків і звичайних, вороже налаштованих до України громадян, яких і сьогодні існує чимало.

Література:

1. Караванський С. Секрети української мови: науково-популярна розвідка з додатком словничків репресованої та занедбаної лексики. Київ: Українсько-канадське спільне підприємство «Кобза», 1994. 152 с.

2. Марусик Тарас. Школа і мова. Про доплати вчителям мови/язика нині і в минулому. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29348988.html>. Дата звернення: 21.02.2022.

3. Розпорядження Президента України «Про відзначення Міжнародного дня рідної мови N 34/2002-рп». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34/2002>.

<https://www.president.gov.ua/documents/342002-rp-169>.